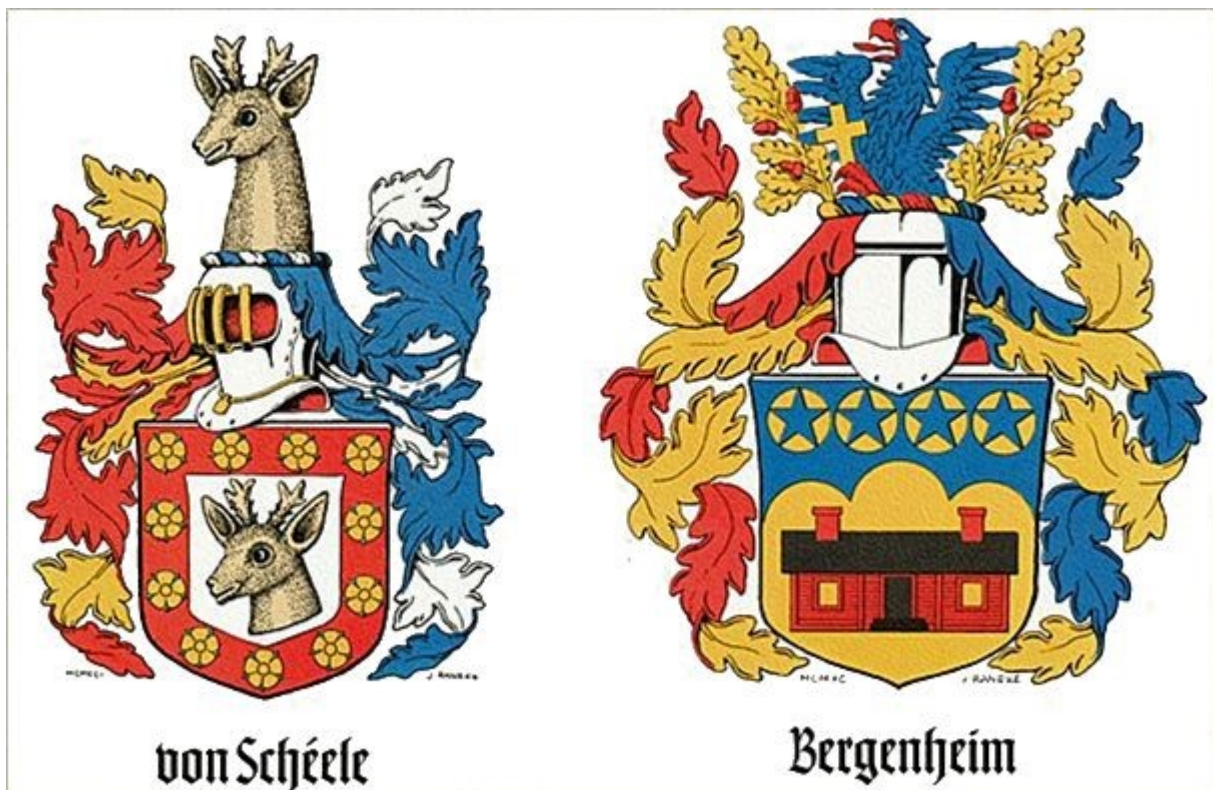

Medlemsblad för Släktföreningen von Schéele-Bergenheim

Årgång 22

Nr 2

2022

AKTUELLT FRÅN STYRELSEN

Nu när vi är inne i slutfasen av förberedelserna för att kunna distribuera släktmötesinbjudan blir vi varse att det kommer att bli en hel del förändringar i styrelsesammansättningen vid årsmötet. Flera av ledamöterna har aviserat att de inte kommer att ställa upp för omval. Därför är det nu av största vikt att vi får fram nya kandidater som kan ta vid i styrelsen.

Föreningen har aldrig haft någon valberedning, därför är det nu alla medlemmars ansvar att rekrytera en kommande styrelse vädjar vi nu på detta sätt efter frivilliga kandidater. Som ni säkert har förstått genom åren är det en trevlig uppgift att sitta i styrelsen. Det framgår inte minst av den (våldigt) långa tjänstgöringstiden för många i styrelsen. Geografiskt avstånd spelar allt mindre roll. Tveka därför inte att anmäla ditt intresse för styrelsearbetet även om Du bor i avlägsna delar av landet.

För att styrelsen skall kunna fortsätta sitt arbete är det nödvändigt att fylla de vakanta platserna i styrelsen. Förkunskaper i form av god släktkunskap eller vana vid styrelsearbete är inte nödvändigt. Det räcker att vara ”trevlig och kunna samarbeta med en vilja att vara delaktig”, vilket är en beskrivning som passar in på de flesta.

Arbetet med arkivering av släktmaterial i Landsarkivet kommer troligen fortsättningsvis att skötas utom styrelsen. Vilket egentligen är en naturlig utveckling. Arkiveringen har inte med normalt styrelsearbete att göra.

Med andra ord: Är du själv intresserad av att hjälpa till genom att sitta i styrelsen eller vet någon annan lämplig person – **Lämna förslag på styrelsekandidater till styrelsen. Kontaktuppgifter finns på baksidan av medlemsbladet.**

Några kommentarer till förslaget om reviderade stadgar har ännu inte inkommit från medlemmarna. Däremot har vi inom styrelsen insett att några formuleringar skall justeras. Dessa justeringar presenteras på annan plats i detta medlemsblad. Eventuella synpunkter på dessa förändringar eller annat i förslaget till nya stadgar, som presenterades i medlemsblad nr 3 2021, måste vi få senast 31:e maj för att dessa skall kunna behandlas. Claes von Schéele tar emot kommentarerna. Medlemsavgifter har börjat komma in på föreningens plusgirokonto i en tämligen god takt, men fortfarande saknas en dryg tredjedel av det antal avgifter som är normalt. **Har Du betalat?**

Glöm inte att hålla kontakt med dina släktingar. Besök gärna släktföreningens Facebooksida och vår hemsida (<https://www.scheelebergenheim.org>) / *Styrelsen*

KOMMENTARER OM FÖRENINGENS REVIDERADE STADGAR.

Så här långt har styrelsen fått in synpunkter på de föreslagna stadgarna från 1 medlem samt från styrelsen självt.

Eventuella andra kommentarer till förslaget av reviderade stadgar vill vi ha styrelsen tillhanda senast 31/5

Förslaget till reviderade stadgar i sin helhet återfinns i medlemsblad nr 3 2021. Den som vill jämföra förslaget med de gamla stadgarna kan på föreningens hemsida hitta nu gällande stadgar.

Kommentarerna/ändringarna kan beskrivas så här:

- a) §1 ny skrivning av föreningens syfte. Ingen innehållsförändring men en tydligare och mer lättläst formulering.
- b) I §7 ändras kravet på antalet styrelsemedlemmar från ”minst 7” till ”minst 5”, samt att ”dock ojämnt antal” tas bort. Vid jämnt antal styrelsemedlemmar har ordföranden utslagsröst, vilket framgår i §8. Skälet till ändringen av antalet styrelsemedlemmar är att situationen kan uppkomma att rekrytering till styrelsen går trögt, och verksamheten måste kunna få fortgå även med en mindre, men ändå funktionsduglig, styrelse.
- c) I §10 ”krävs” minst två medlemsblad per år. Situationer kan uppstå då detta inte är möjligt att genomföra. Texten ändras därför till att ”ambitionen skall vara minst två medlemsblad per år”

Så här ser de aktuella paragraferna ut efter justering:

§ 1 FÖRENINGENS SYFTE

Släktföreningen von Schéele-Bergenheim har till uppgift

- att främja samhörigheten mellan medlemmarna;
- att stärka nutida släktband och kopplingar genom att bland annat:
 - främja utforskning av släkternas historia,
 - ansvara för ett medlemsblad och en hemsida,
 - genomföra släktmöten och stimulera andra medlemsmöten.
- att äga och inom släkterna bevara arkivalier, foton och annat, som belyser släkternas historia.

§ 7 STYRELSEN

Styrelsen skall utses av släktmötet. Styrelsen skall bestå av minst fem personer: ordförande, vice ordförande, kassör, sekreterare, samt ledamöter utan specificerad funktion

§ 10 REDAKTIONSRÅD, MEDLEMSBLAD OCH DIGITALA MEDIER

Redaktionsrådet ansvarar för att planera och samla in underlag; bistå redaktören i skapandet av medlemsbladet samt fungera som en länk mellan styrelse och redaktör.

Redaktionsrådet skall ha ambitionen att medlemsblad tas fram minst två gånger per år.

Ansvariga för hemsida och övriga digitala medier ombesörjer att dessa uppdateras regelbundet.

INNEHÅLL I DETTA NUMMER

Detta medlemsblad har avsetts kunna användas som ett rekryteringsnummer, dvs du får gärna lämna det – eller en kopia - vidare till en släkting som föreningen behöver som medlem. Numret kommer att läggas på vår släktföreningens hemsida (<https://www.scheelebergenheim.org>) Du kan också skicka den länken till dina släktingar.

Rekryteringsnumret innehåller information om varför vi har en släktförening och uppgifter om våra unika släktband. Som framgår av en artikel är vi alla faktiskt släkt med varandra, även om föreningen ursprungligen bildades på andra grunder.

LÄR KÄNNA DIN SLÄKTING: HANS BERGENHEIM

Hans Bergenheim (Fj.X) är sonsonson till Eric Theodor på Fjällaregården och aktiv medlem i vår släktförening, där han är ledamot i styrelsen sedan 2016. Jag förbereder min intervju med Hans genom att placera in honom i släktschemat.

Sedan Theodors första hustru, Johanna Petronella (Andersson) hade gått bort efter att ha fött åtta barn, gifte Theodor om sig med (Jo-) Hanna Westerlund och med henne fick han ytterligare fem barn. Theodors tionde barn var Folke, (1876–1937), och hans elfte barn döptes till Torsten (1878–1953). Dessa bröder kom att ingå familjens andra dubbelbröllop 1902, då de gifte sig med systrarna Kristina (”Stina”) och Sigrid (”Signe”) Hedin från Edsbyn.¹

Folke och Stina flyttade till gården Brännared nära Kungsäter, där deras äldre broder Gottfrid Bergenheim drev en textilindustri. Torsten och Signe bodde på

¹ Tretton år tidigare, 1887, hade deras äldre syskon Therese och Gottfrid Bergenheim gift sig med sina barndomsvänner syskonen Richard och Minnie von Schéele.

gården Faggared, som även den låg nära Kungsäter, och de båda bröderna fick arbete på sin storebror Gottfrids livsverk ”Marks Linnemanufaktur”, som han hade grundat 1903 och omvandlade till aktiebolag 1912.²

Både Folke och Torsten fick barn, det stora kriget bröt ut i Europa och Gottfrid dog samma höst. Småningom såldes textilbolaget vidare och familjerna fick söka sin försörjning på annat håll.

Folke och Stina lämnade Brännared tillsammans med sina barn. De flyttade då till Lyckorna i Ljungskile. Det var där som deras son Ingemar (1903–1988) född på Brännared, växte upp och träffade sin blivande hustru Karin. Ingemar och Karin flyttade i sin tur så småningom till Utbynäs utanför Göteborg, där de fick Theodors sonsonson Rolf (1929–2013). Rolf är i sin tur far till Hans, som föddes 1960.

Både farfar Ingemar och pappa Rolf var verksamma i släktföreningens styrelse, så man kan hävda att Hans har ”ärvt” sitt engagemang. Som vi kommer att erfara, är släktintresset inte det enda som Hans har efter sin far.

”Utby-Hans”

Hans bor i Göteborg, där även hans nästan jämnåriga namne, ytterligare en Hans Bergenheim (hans farfar var Torsten) lever. Av det skälet har släktföreningens ordförande Adam, gett den Hans, som vi nu ska bekanta oss med, ett särskiljande tillnamn, och kallar honom för ”Utby-Hans”. Det alluderar till platsen för hans uppväxt, Utbynäs, som ligger mellan Gamlestaden i Göteborg och Partille, på Säveåns norra sida.

Hans och Mona

Professionen

Yrkeslivet är viktigt för Hans. Man kan säga att det delvis definierar honom; han är mycket intresserad och engagerad av sitt arbete. De framgångar som Hans berättar om bygger på att han är utbildad ekonom. Men jag tror att hans framgångar beror på att han medvetet använder sig av starka drag i sin personlighet. Hans arbetar idag som ”styrelseproffs” vilket innebär att han

² Kungsäter är idag en tätort i Varbergs kommun och ligger i landskapet Västergötland och Hallands län.

hjälp företag att utvecklas och nå framgång. Men det är det så kallade ”nu-läget”, och det började naturligtvis inte där.

Som utbildad ekonom började Hans på Post- och Kreditbanken (”PK-banken”) i Göteborg. Det var där, som han träffade sin hustru Mona. Efter att ha varit kollegor en tid fattade de tycke för varandra och började sitt liv tillsammans. De flyttade sedan till Stockholm, där karriären började på allvar med arbetet på PK-Bankens finansbolag omkring mitten på 80-talet. Det var ett utåtriktat arbete där Hans hade kunden i fokus som säljare av finansiella produkter till företag. Efter några år rekryterades han till försäkringsbolaget Trygg-Hansa – där hans uppdrag var att utveckla bolagets kapitalförvaltning. Han kom att bli regionchef med många anställda, vilket gav honom goda möjligheter att utveckla sitt ledarskap något som han alltsedan dess har specialiserat sig på. Det var där som han upptäckte att han tyckte om att utveckla och stödja andra människor. Då ska man bygga upp tillit och ”komma på människor när de gör bra saker”.

Uppdragen som vd

Några år senare fick Hans sitt första vd uppdrag i ett mindre företag som sysslade med att förmedla industri- och företagsförsäkringar. Företaget var framgångsrikt, vilket så småningom ledde till att det blev uppköpt. Det blev då dags för Hans att gå vidare, och genom goda kontakter via studierna i MiL kursen, ”Management för unga chefer” fick han möjligheten till ett nytt vd jobb – denna gång på den nybildade IKANO banken, vilken medförde att familjen flyttade till Älmhult.³ I ett samtal med Ingvar Kamprad fick han frågan om han skulle vara den som kontrollräknade varje krona? Hans lovade i stället att han skulle utveckla banken och dess medarbetare. Dessa ord föll i god jord och ett fint och nära samarbete tog sin början. IKANO-projektet hade nyligen fått finansinspektionens tillstånd (bankoktroj) att hantera inlåning och utlåning från allmänheten. Nu gällde det att utvecklas till att bli en bank som allmänheten såg som en ”riktig” bank. Detta uppdrag anser Hans är det mest utvecklingsorienterade – och roliga - som han har haft.

”Jag blev kvar i Älmhult till ca 2003 då mitt uppdrag var så pass klart att det var dags att gå vidare.” Hans blev kontaktad av Alecta för ett nytt utmanande uppdrag och det så gick flytten tillbaka till Stockholm igen.

Alecta, vars kollektivavtalade försäkringar härrörde från SPP, Sveriges Privatanställdas Pensionskassa, sysslade enbart med tjänstepensioner. Jag måste

³ MiL - Management i Lund - bildades i slutet av 70-talet med syftet att förnya den kvalificerade ledarutvecklingen. <https://www.mil institute.se/>

därför fråga Hans: ”Var inte det en märklig omställning att gå från platta paket till pensionsförsäkringar?”

Hans svarar: ”För mig gällde det inte alls Alectas produkter, utan mitt uppdrag var att *effektivisera bolaget ur ett kundnyttoperspektiv*. Alecta behövde förberedas för en konkurrensutsatt situation – en stor förändring för dem, som de förstod skulle komma. I mitt arbete på Alecta kom jag i kontakt med olika forskningsprojekt kring hälsa i arbetslivet. Det gällde att identifiera vilka förutsättningar i arbetsmiljön som leder till hög friskhetsnärvaro. En kontakt jag gjort i ett av dessa projekt ledde till att en av dem ringde och berättade att man hade köpt Previa, ett företag med, som man säger, ”utvecklingspotential”. Man frågade mig om jag kunde hjälpa till med det? Så efter ett par år lämnade jag Alecta och blev vd i Previa, ett företag som sysslar med företagshälsovård.

Vänner avrådde mig från jobbet. Man sa att företag inom hälso- och sjukvård är en stor utmaning och det är svårt att få lönsamhet. Och detta stämde – det blev ett stort och utmanande arbete men vi lyckades skapa god lönsamhet och utvecklingskraft. Jag var vd för Previa i tre-fyra år och när bolaget fick en ny ägare var det också lämpligt för mig att lämna uppdraget.

De egna bolagen sprungna ur barndomens erfarenheter

”Efter tiden på Previa ville jag sköta mig själv och startade ett managementkonsultbolag, som fick flera kunder som stod inför utmaningar inom olika segment. Det var bland annat banker som behövde hjälp med att strukturera och hantera dåliga krediter i Baltikum. Detta arbete ledde så småningom fram till att jag var tillbaka som bankanställd, denna gång med uppdraget att ansvara för rådgivnings-verksamheten inom Swedbank koncernen. Efter en tid längtade jag tillbaka till friheten med att sköta mig själv och startade återigen ett konsultbolag. Denna gång tog jag över min pappas bolag, AB Hemfliten. Det bolaget var ursprungligen en garn- och handarbetsbutik, men idag ägnar vi oss åt rådgivning i affärer, företagsledning, strategier och finanser.

Hans vägleder ett av sina barnbarn.

Detta arbete innebär också mycket handkraft så vi brukar säga att vi gått *från ett handarbete till ett annat*”

Pappa Rolf arbetade sedan 1946 och hela sin karriär i Gustaf Werner koncernen.⁴ Rolf hade ett mycket gott affärssinne och utvecklade god ledarskapsförmåga. Rolf började som handelsresande blev sedan marknadschef och därefter export- och storkundsansvarig. Våra samtal om affärer har alltid förenat mig och min far – vi hade en fantastisk dialog. Vi var inte alltid överens, men vi hade trevliga och bra samtal om våra gemensamma intressen.

”När jag var liten pojke, tog pappa ibland med mig på sina affärsresor. Jag fick träffa hans kunder och vara med när pappa förhandlade, visade upp och sålde sina varor. Pappa Rolf hade grå byxor, vit skjorta med slips och blå blazer. Mamma hade ordnat så att jag också hade likadan kostym med en liten röd skinnslips. Mamma menade: När ni nu åker ut till en kund och ser ut så här, så kommer affärerna att gå bra! Och hon fick så rätt. Jag fick visa upp produkterna för kunderna - ett handarbete, en kudde eller en duk – medan pappa skrev i orderblocket. Jag blev tidigt starkt präglad och intresserad av säljyrket. Jag fick starka intryck av vikten att upprätta och underhålla kundkontakter och av att ständigt få träffa nya människor. Även min morfar var väldigt affärsinriktad, så jag fick ha härliga samtal också med honom. Jag visste tidigt att jag skulle bli säljare. Sedan spelar det ingen roll för mig om det är varor eller tjänster. Både morfar och pappa kom att bli viktiga vägledare i mitt liv. Och nu innebär mitt arbete att jag vägleder och stödjer både vd och styrelseordförande i sina respektive roller.”

Vad gör ett styrelseproffs?

”Som sagt jag vägleder vd och styrelseordföranden i sina respektive roller. Jag är rådgivare, coach och samtalspartner. Jag är styrelseordförande i ett flertal bolag, och ledamot i ytterligare några. Det är fråga om mindre företagsgrupper inom ett brett spann av verksamheter, men uppdragen som ordförande och vd har sina likheter oavsett bolagets affärsområde. De verkar inom områden som stål, plåt, fastigheter, begravingar, fintech och försäkringar.⁵ Trots olikheterna har de gemensamma nämnare som kunder, finanser, organisation och så vidare, områden som ledningen är intresserad av. Det är på detta sätt som mina uppdrag hänger ihop.

Jag fungerar som en tränare och jag har ett långsiktigt perspektiv. Jag vill hjälpa företagen till en bättre framtid, och göra det över en längre period. Och jag är

⁴ Gustaf Werner ägde flera på sin tid mycket kända och framgångsrika textilföretag, som bland annat Göteborgs Kamgarvsspinneri och Marks och Kattens.

⁵ Fintech är en förkortning för finansteknik, som omfattar innovativ It-teknik inom och för finanshandeln.

med och får ta konsekvenserna av mina beslut. Det är jätteroligt! Jag får arbeta med de strategiska frågorna, vilka roar mig, och jag slipper hantera de operativa frågorna som är vd och ledningens frågor. Jag är delaktig i arbetet med att formulera de strategiska målen och med att översätta dem till kontrollerbara mått, så att de kan följas upp. Samtidigt är jag stödjande hela tiden för att hjälpa företagen i arbetet. Målen uttrycker konkreta planer för hur företaget ska se ut vid ett bestämt tillfälle i framtiden. Vilka är kundvärdena vid det tillfället, vilken är den framtida produktionskapaciteten, och så vidare. Sedan jämför vi med nuläget och utifrån gapet mellan nuet och framtiden bestämmer vi vad som ska hända varje år fram till dess att målet är uppnått. Vilket område ska vi börja arbeta med? En typ av fråga är hur mycket kan vi öka våra affärer med våra befintliga kunder? Kan vi få en större andel av kundens affärer? Om det inte är möjligt att måste vi söka andra, nya kunder eller andra och nya produkter/tjänster. Allt detta blir ingredienser i den plan vi lägger upp tillsammans. Och sedan gäller det att vi fortlöpande kontrollerar att planen följs. Denna modell, som i grunden är enkel – och alls inte en komplicerad vetenskap - har oftast varit lyckad.”

Strukturerad uppföljning

Hur jobbar du med så många bolag och hur strukturerar du arbetsveckan så att inget av bolagen blir bortglömt? ”Jag håller alltid veckovisa möten med de olika vd eller ordföranden. För att alltid kunna vara uppdaterad, för jag en löpande dagbok över mötenas innehåll - inklusive de känslor som mötet väcker, på det sättet har jag en bra bild över läget. Dessa möten kan vara korta eller långa beroende på det aktuella dagsläget. Vid en dikeskörning, så att säga, får mötet ta mer av min tid. Det är ett tufft jobb för den som ska verkställa våra planer, och då är jag med som stöd och vägledare och motiverar till goda insatser.”

Hans, Du har helt oreglerad arbetstid – kan du sköta det på ett sätt som låter dig behålla din egen hälsa? ”Det är riktigt – Mona påtalar ibland att jag borde ta det lugnt och dra ner en del på skärmtiden nu när det är många digitala möten. Jag är visserligen effektiv men det är riktigt att jag jobbar väldigt mycket. Som tur är har jag fritidsintressen och det hjälper mig naturligtvis att sköta min hälsa. Jag är till exempel jaktintresserad och jagar tillsammans med mitt jaktlag. Det är verkligen fint att vara ute i skog och mark. Sedan har vi vårt älskade sommarställe, Lyckorna, där vi är ofta och det ger tillfälle att vara både i skogen och på sjön. Där är vi året runt och inte bara på ett begränsat antal sommarveckor. Mitt arbete innebär visserligen att jag i perioder arbetar en hel del, men jag kan också se till att mitt mötesschema ger mig flera lediga måndagar eller fredagar så att vi kan ta långhelger.”

Helt kort om din familj: - Även Mona arbetar med i den egna firman och hjälper till med bokföring och en del skrivelser och har även ett par egna coachningsuppdrag, så tillsammans är vi ett bra team. Hon har under många år jobbat med både ekonomi och utbildning, bland annat på olika konsultföretag, och inom bankväsendet. Mona har alltid varit en underbar och duktig partner. Tillsammans för vi betydelsefulla samtal som nog hjälper oss båda att hantera våra uppdrag. Mona är också den av oss som är stilistiskt begåvad och hjälper mig när det gäller längre texter. Vi har två barn: Eric 33, år som gett oss ett underbart barnbarn, och Linda, 30 år. Eric är också säljbranschen och vänder sig i huvudsak mot företag, medan Linda som är utbildad musikalartist arbetar som pedagog med kurser och med olika föreställningar. Sannolikt kommer alla vi, som kommer att träffas på släktemötet i Jönköping senare i år, att få möta dem båda.

Beröm och målinriktat stöd

Det mänskliga stödet är det som är Hans unika styrka, han har lätt att få med sig folk, han är en lyssnande varelse. Det är inte svårt för honom att ändra sig, han är prestigelös och accepterar att olika människor har olika kompetenser. Hans är även generös med att berömma andra personer som varit viktiga i hans yrkesliv. När han redovisar hur han bytt från ett uppdrag till ett annat nämner han alltid personer vid namn, berömmar deras yrkesinsatser och hänvisar sin egen lyckliga ankomst till en ny anställning till en nämnd persons vänliga hjälpsamhet.

Släktföreningens styrkor

Som Hans ser det har våra släkter inom sig länge odlat två olika styrkor. Den ena representeras av en ådra för handel och affärer och den andra sidan av en fallenhet för det akademiska, som ingenjör och andra typer av konstruktörer. Och i varje fall tidigare, så hjälpte man varandra med sina olika kompetenser och nådde ömsesidig framgång. Det är en av de många värden som Hans ser med släktföreningen – genom att lära känna varandra får vi också möjlighet att stötta varandra.

/ Intervjuare: OP Melin, (Pl.X/Fj.IX)

SLÄKTFÖRENINGEN VON SCHÉELE-BERGENHEIM DESS BAKGRUND OCH HISTORIA

Vår släktförening bildades formellt 1979, men dess historia är äldre. Föreningens bakgrund är umgänget mellan familjerna på de näraliggande gårdarna Fjällaregården och Plönninge i Harplinge, Halland.

Fjällaregården brukades sedan 1854 av fanjunkaren Erik Theodor ("ET") Bergenheim (1823 – 1903). Han var först gift med Petronella Andersdotter (1833 – 1873) och senare med Hanna Westerlund (1842 – 1922). År 1862 flyttade fanjunkaren Herman Götrik Knut von Schéele, (1823 – 1875) in på granngården, Plönninge, tillsammans med sin hustru Henriette Nordenstedt (1835 – 1902). Dessa båda fanjunkare lär ganska snart ha upptäckt att de var jämnåriga och att båda dessutom hade gift sig 1854.

Familjen på Plönninge fick elva barn (födda mellan 1855 och 1874) och familjen på Fjällaregården kom att få tretton barn (födda mellan 1856 och 1882). Det är givet att flera av dessa barn blev lekkamrater och vänner. Senare kom tre Schéelebarn att gifta sig med tre Bergenheimbarn.

Det är dessa förhållanden som kan sägas vara grunden för bildandet av släktföreningen. Föreningen bildades efter att flera av barndomsvännerna träffats informellt. Det är i första hand ättlingar till endera Herman von Schéele (1823–1875) och/eller Theodor Bergenheim (1823–1903) som kan söka medlemskap i släktföreningen. Även partners till sådana personer, och den som vill stödja föreningens verksamhet, kan söka medlemskap.

Det första formella släktmötet hölls 29 juni 1968 på Plönninge Lanthushållsskola i Harplinge och det var Stig von Schéele, Halmstad och Astrid von Schéele, Göteborg, som hade undertecknat inbjudan till sina vänner, kusiner och syskon. Stig Bergenheim berättade om det första släktmötet i det första numret av släktföreningens medlemsblad, som kom ut redan i oktober 1991. Släktmöten hålls vart tredje år på olika platser av släktintresse.

Släktgrenarna och deras beteckningar

Inom släktföreningen använder vi ett system för att beteckna vilken "släktgren" vi hör till. **Grenbeteckningen** visar dels från vilken gård, dels från vilket barn i nummerordning vi härstammar, till exempel (Pl.VIII, barn nummer 8 på Plönninge) eller (Fj.VI = barn nummer 6 på Fjällaregården). De av oss som leder sitt ursprung till något av de tre äktenskapen mellan gårdsfamiljerna har en dubbelbeteckning, som till exempel (Pl.II/Fj.II). Nedan framgår hur beteckningarna för de olika grenarna (vänstra kolumnen) i "generation 1" är kopplade till barnen från de två gårdarna.

Plönningebarnen [Pl.]

Barn till Herman von Schéele (1823–1875) och Henriette Nordenstedt (1835–1902)

Gren	Förnamn	Levnadsår	Gift	Make/Maka	Levnadsår	Anmärkning
Pl.I	Henri	1855–1909	1891	Alin Lund	1869–1948	
Pl.II	Richard	1857–1937	1887	Therése Bergenheim	1857–1950	
Pl.III	Minnie	1859–1933	1887	Gottfrid Bergenheim	1862–1914	
Pl.IV	Ida	1861–1946	1882 1905	Johan Carlsson Stenhoff Evald Wallman	1855–1902 1845–1910	inga ättlingar
Pl.V	Helfrid	1863–1867		- - -		inga ättlingar
Pl.VI	Knut	1865–1915	1901	Ann-Sofie Weber	1862–1930	inga ättlingar
Pl.VII	Hildegard	1867–1868		- - -		inga ättlingar
Pl.VIII	Herman	1869–1961	1897	Eulavia Gregoriov	1882–1920	
Pl.IX	Hugo	1870–1946	1906	Elin Gottfriedz	1869–1953	
Pl.X	Robert	1872–1965	1900	Sigrid Bergenheim	1874–1928	
Pl.XI	Einar	1874–1877		- - -		inga ättlingar

Fjällaregårdsbarnen [Fj.]

Barn till Eric Theodor Bergenheim (1823–1903), gift 1:o med Petronella Andersdotter (1833–1873) [I-VIII] och 2:o 1873 med (Jo-)Hanna Westerlund (1842–1922) [IX-XIII]

Gren	Förnamn	Levnadsår	Gift	Make/Maka	Levnadsår	Anmärkning
Fj.I	Euphrosyne	1856–1929	1874	Erik Westerlund	1840–1900	
Fj.II	Therése	1857–1950	1887	Richard von Schéele	1857–1937	
Fj.III	Victor	1859–1866		- - -		inga ättlingar
Fj.IV	Gottfrid	1862–1914	1887	Minnie von Schéele	1859–1933	
Fj.V	Anders	1864–1888		- - -		inga ättlingar
Fj.VI	Victor	1866–1927	1890	Anna Goës	1867–1960	
Fj.VII	Pamela	1868–1934	1889	Einar Lagerwall	1862–1903	
Fj.VIII	Eric	1871–1920	1897	Helfrid Gyllenhammar	1868–1938	
Fj.IX	Sigrid	1874–1928	1900	Robert von Schéele	1872–1965	
Fj.X	Folke	1876–1937	1902	Stina Hedin	1879–1933	
Fj.XI	Torsten	1878–1952	1902 1921	Signe Hedin Ruth Westerlund	1883–1919 1879–1965	
Fj.XII	Yngve	1880–1943	1917	Olga Johansson	1893–1978	
Fj.XIII	Astrid	1882–1884		- - -		inga ättlingar

SLÄKTERNAS HUVUDMÄN

Begreppet

Ordet ”huvudman” används i olika sammanhang med olika betydelser. Vanligen är det en förvaltningsrättslig term, som pekar ut den ytterst ansvarige för en organisation. I den meningen har begreppet en rättslig betydelse.

Men i släktforsknings-sammanhang syftar begreppet huvudman på den person som formellt är representant för sin släkt. Oftast används ordet om adliga ätter, men begreppet kan också avse en företrädare för en borgerlig familj. I adliga släkter avses först den som ursprungligen adlats (”stamfadern”) och därefter den äldste sonen i ”rakast” existerande led.

I Riddarhusordningen preciseras begreppet huvudman på följande sätt:

”Huvudman är stamfadern och efter honom äldste ättemannen av den ättegren som i varje led varit äldre än någon av de övriga levande grenarna av ätten”.¹

Huvudmannainstitutionen följer adelskapets agnatiska princip

Det är en tradition från tidig medeltid i Europa att adelskapet endast överförs på manslinjen, vilket kallas för den agnatiska principen.² Det innebär att när någon adlats så blev även hans barn, förutsatt att de fötts inom äktenskapet, delaktiga av faderns adelskap, söner såväl som döttrar. Efter fadern går adelskapet dock vidare enbart genom sönerna i de efterkommande släktleden. Tidstypiskt nog innebär detta att döttrarna inte överför sitt adelskap till sina barn, utan dessa hör i stället till sin fars ätt. En konsekvens av detta synsätt är att också släktens huvudmannaskap endast kan vara en mansperson. I Sveriges regeringsform, från 1974, kan landets monark inte längre adla någon, vilket innebär att nya adelsätter inte kan tillkomma och att dagens adelskap enbart har ett kulturhistoriskt intresse.³

Huvudmannaskapets formella betydelse under ståndsriksdagens tid

I ståndsriksdagen (dvs före 1866) – då de fyra ständerna (adel, präster, borgare och bönder) sammanträdde var för sig, var det - förenklat och i princip - huvudmännen för de adliga ätterna som samlades för att företräda

¹ Riddarhusordningen är det regelverk som styr den svenska adelns rättsgrund, dess organisation och verksamhet samt skyddet för adligt namn och vapen. Före 1 juli 2003 var riddarhusordningen en lag som styrdes av regeringen, men numera regleras riddarhusordningen av adelsmötet.

² Agnatisk: ”som gäller manssidan av släkt”. Jämför med den agnatiska namnordningen som gällde före 1982 och som innebar att barn och hustru normalt bar faderns/mannens släktnamn.

³ I och med att den nuvarande regeringsformen trädde i kraft upphörde kungens rätt att adla. – (SOU 2000:106, s. 272).

adelssläkternas intressen.⁴ Borgarna i varje stad företräddes vanligen av stadens borgmästare (rådman).

Riddarhusets adelsmöte

Efter att ständsriksdagen avskaffades har huvudmannaskapet inom adeln inte haft en liknande rättslig innebörd. Det har däremot en formell betydelse. På Riddarhuset hålls nämligen ett adelsmöte vart tredje år, som är en slags föreningsstämma för adelssläktorna. På dessa möten företräds varje släkt, i formell mening, av sin huvudman.

Huvudmän för borgerliga släkter

Sedan äldre tid har även några borgerliga släkter använt sig av begreppet huvudman. Ibland åsyftas familjens äldste men ofta följer man samma ordning som adeln, dvs huvudmannen är den äldste sonen i "rakaste" ordning efter den man anser vara familjens "grundare". Inte heller denna användning av begreppet huvudman har någon rättslig betydelse, utan bruket är högtidligt eller ceremoniellt.

Huvudmän för släkterna von Schéele respektive Bergenheim

Det kan verka enkelt att följa ättens äldste från stamfadern och neråt genom åren, men i verkligheten kommer dödsfall, barnlösa familjer och familjer utan söner att komplicera den väg som huvudmannaskapet tar. För att komma fram till ett korrekt resultat krävs det att man är mycket väl insatt i släktens personhistoria. Vår ordförande, Adam von Scheele, är en sådan kunnig man, som jag vänder mig till för att få besked om dagens huvudmän i våra respektive släkter. Beträffande slakten Bergenheim kan vi inom släktföreningen räkna från Erik Theodor Bergenheim på Fjällaregården, medan vi när det gäller slakten Schéele håller oss till dess formella huvudman.⁵ Adam klargör då att släkternas respektive huvudmän idag är Hans Bergenheim (Fj.X) i Göteborg, född 1960, (sonsonson till Erik Theodor på Fjällaregården), respektive Thomas von Schéele (Pl.1) i Stockholm, född 1956 (sonsonson till Herman von Schéele på Plönninge).⁶ Med Adams ord: "Hans och Thomas tillhör alltså samma generation, räknat från respektive fanjunkare". / *OP Melin, (Pl.X/Fj.IX)*

⁴ 1866 ersattes ständsriksdagen av tvåkammarriksdagen, som i sin tur ersattes av enkammarriksdagen 1971.

⁵ Släktföreningens stadgar medför att vi medlemmar är ättlingar till just Theodor på Fjällaregården och Herman på Plönninge.

⁶ De båda släktkedjorna är på ena sidan: Theodor - Folke - Ingemar - Rolf - Hans Bergenheim, och på andra sidan: Herman - Henri - Carl - Åke - Thomas von Schéele.

BERGENHEIMS OCH VON SCHÉELES HERALDISKA VAPEN

På omslaget visas våra familjevapen i det utförande som Släktföreningens styrelse låtit utforma dem av samme konstnär, Jan Raneke. De har tidigare redovisats i Medlemsbladet.¹, men då lång tid förflutit sedan dess kan det vara dags att åter redogöra för dem. Den följande redogörelsen bygger till del på dessa tidigare texter. Ett gammalt uttryck lyder: "Vapnet är för ögat vad namnet är för örat". Vapen i den heraldiska meningen har en lång europeisk historia och de fungerar som igenkänningstecken, ungefär som logotyper för organisationer.

Men, medan en logotyp är oföränderlig i sitt uttryck, är det i stället vapnets skriftliga beskrivning, kallad *blasonering*, som fastställer vapnets innehåll. Det betyder att ett vapens visuella framställning kan skifta och vapnet kan återges olika av skilda konstnärer - så länge som vapenbilden korrekt återger blasoneringens beskrivning och inget ovidkommande.

Bergenheim. Sedan Erik Bergenheim blivit president i Åbo hovrätt, adlades han 1812 med namnet Bergenheim av Tsar Alexander I. (Finland lydde under Ryssland). Många svenska släktingar började därefter anta hans namnform.² När släktföreningen på tidigt 1990-tal började arbetet med att utveckla ett Bergenheimvapen för släktföreningens familjegren, ansåg man inte att Eriks vapen var lämpligt – det var alltför knutet till hans person. (Se bilden.) Det vapen som släktföreningens styrelse i början av 1990-talet i stället lät ta fram har följande blasonering. (En ordlista som förklara termerna följer längre fram i artikeln.)

”**Sköld**: I ett fält av guld ett rött hus med svart tak, trappa och dörr och däröver en genom en treskura bildad blå ginstam med fyra blå femuddiga stjärnor inskrivna i rundlar av guld och ordnade i bjälke. **Hjälmtäcke**: rött och blått fodrat med guld. **Vulst**: gult/blått, guld/rött, guld/blått. **Hjälmprydnad**: en uppstigande blå örn med röd beväpning i kon hållande ett (latinsk) kors av guld och mellan ekkvistar av guld med röda ollon.”

Symbolerna i vapnet förklarades av styrelsen på följande sätt.

Berget med huset – namnet var ursprungligen Bergenheim.

Stjärnorna i rundlar – militärerna av lägre grad bland förfäderna.

Den blå örnen – släktens ursprung i Värmland (jfr Värmlands landskapsvapen).

Det latinska korset – prästerna bland förfäderna.

Ekkvistarna – släktens stamfader kom från Ekshärad.

¹ Medlemsbladet årg. 1, 1991, nr 1, s. 1; nr 2, s. 9–14 och årg. 2, 1992, nr 2, s. 19–22.

² Medlemsbladet årg. 12, 2004, nr 1–2, s. 12–14.

Familjen Bergenheim har således ett unikt vapen som sitt kännetecken och vars innehåll bygger på den egna släktens historia.

von Schéele. År 1710 kom Christian Schéele (1691–1750), av pommersk adel, från staden Anklam i Pommern, som flykting till Stockholm, efter att ha blivit egendomslös under kriget.³ Han var först handelsman i Stockholm och blev senare brukspatron på Eckersholms järnbruk i Byarum i Jönköpings län. Christian gifte sig 1719 med Apollonia Pinckhardt (1701–1776). Deras söner Adam (1720–1804) och Christian Benjamin (1721–1799) naturaliserades som svensk adel 1768 och introducerades i svenska Riddarhuset 1776 med namnet *von Schéele*.⁴ Med naturalisation och introduktion avses den process varigenom en person eller familj, som adlats av en regent utanför Sverige, upptogs som svensk adel i Riddarhusets matrikel.

Blasoneringen för von Schéeles vapen innehåller följande material:

”**Sköld:** I ett fält av silver ett naturfärgat huvud och hals av en hind inom en röd bård belagd med elva rosor av guld. **Hjälmtäcke:** Rött och blått fodrat med guld och silver. **Vulst:** silver/blått, silver/blått, silver/blått. **Hjälmprydnad:** Ett uppväxande huvud av en hind såsom på skölden.” I sköldebrevet från 1776 står det att ”till skillnad mot dem av samma ätt, som utomlands vistas, är skölden innefattad i en röd ram, beströdd med elva fembladiga rosor av guld”.⁵ Tillägget innebär att von Schéeles vapen i övrigt går tillbaka på det som den pommerska ätten förde.

Förklaring av ovan använda heraldiska termer. Blasoneringen använder gamla facktermer. Det är också underförstått att figurer som återges i profil normalt är vända åt ”heraldiskt höger”, dvs åt vänster från åskådaren sett.

Beväpning: Klor, näbb, klövar, horn, osv på heraldiska djur och fåglar. *Bjälke* = vågrätt. *Ginstam* = ett på tvärs liggande fält över sköldens övre tredjedel.

Hjälmtäcke och *Vulst:* Hjälmtäcket är en dekor som är fäst vid hjälmen med en vulst, dvs hjälmbindel. *Hjälmprydnad:* I svensk tradition gäller att om ett vapen innehåller en hjälm, skall denna också ha en hjälmprydnad. *Treskura* = En skura (av ordet "skära") är en delningslinje; treskura innebär att den är trekupig.

³ Sverige ”fick” både Vorpommern (med städerna Stralsund och Greifswald) och delar av Hinterpommern (med staden Stettin), samt öarna Rügen, Usedom och Wollin, vid freden i Westfalen 1648. Vid freden i Kiel 1814 lämnade Sverige dessa områden till Danmark och fick i sin tur Norge av Danmark. Både Carl Wilhelm Scheele (1742–1786) och Christian Schéele (1691–1750) (far till Adam och Christian Benjamin) var således av maktpolitiska omständigheter svenska undersåtar.

⁴ De var kusiner till Carl Wilhelm Scheeles far.

⁵ Medlemsbladet årg. 2, 1992, nr 2, sid. 21.

Den finska ätten Bergenheims vapen

Blasonering: Sköld: Genom gaffelsnitt delad i tre fält. Till vänster i fält av guld ett uppskjutande tvåberg med en tunnel; överst i fält av rött två korsade hammare av guld omringade av fyra femuddiga stjärnor i guld. Till höger i fält av blått ett lothingenkors av guld. Silver och purpur hjälmtäcke fodrat med guld.

Hjälmprydnad: En krona, och på den en upprest örn mellan två kvistar av ek.

Skandinavisk vapenrulla är en heraldisk publikation som började ges ut 1963, och som från och med år 2011 ges ut av Societas Heraldica Scandinavica. I vapenrullan publiceras såväl nyantagna som äldre vapen för släkter, personer, organisationer osv från samtliga nordiska länder. Varje vapen återges i färg och kompletteras med en heraldisk beskrivning i text (blasonering) samt en kort historik. Sedan starten har vapenrullan haft sin tyngdpunkt i nya borgerliga vapen i Sverige. Skandinavisk Vapenrulla grundades bland annat av konstnären Jan Raneke, som släktföreningen anlätade för att skapa det Bergenheimska vapnet. Släktföreningen lät också publicera båda släkternas vapen i Skandinavisk Vapenrulla år 1992. Bergenheim registrerades som nr 429/1992 och von Schéele som nr 430/1992. Därmed är även blasoneringen för Bergenheims vapen så att säga ”skyddat”. Nya vapen måste nämligen följa vissa heraldiska regler, varav en viktig norm är att andra släkters vapen måste respekteras. Adelns blasoneringar anses skyddade i och med att de registrerats på Riddarhuset.

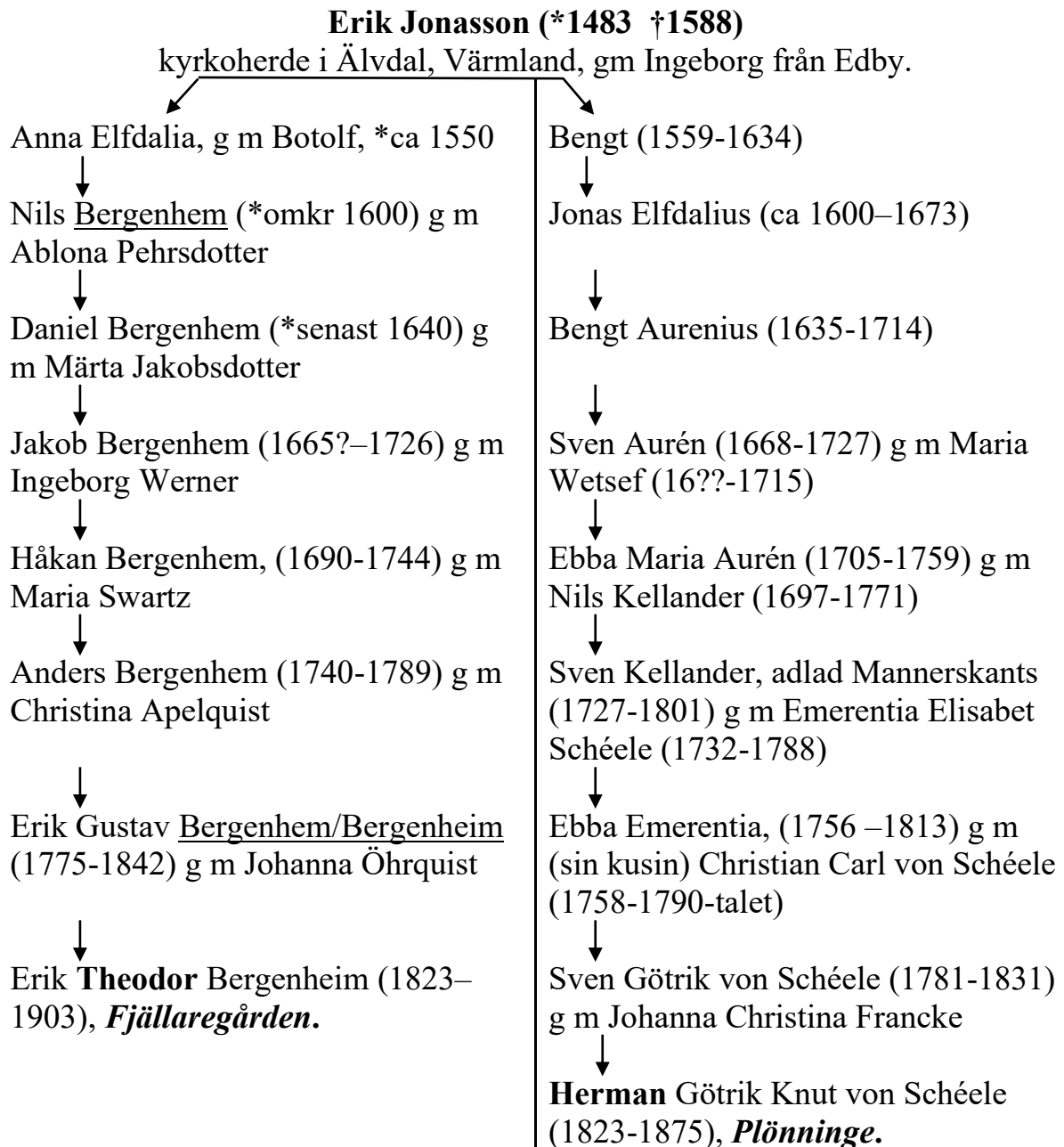
Blev du intresserad av att veta mer om heraldik? Dels finns det lärorik text om heraldik i de nämnda numren av Medlemsbladet, dels finns det mer att läsa på internet och i speciallitteratur: <https://heraldik.se/las-heraldik-for-nyborjare-pa-hemsidan/>

Svenska Heraldiska Föreningen hittar man på adressen <https://heraldik.se/>, medan den nordiska heraldikföreningen *Societas Heraldica Scandinavica* finns på adressen <https://heraldik.org/> På båda dessa websidor finns också förteckningar över heraldisk litteratur som man kan söka i bibliotek och antikvariat. / OP Melin, (Pl.X/Fj.IX)

VÅR SLÄKTSKAP – VEM ÄR EGENTLIGEN SLÄKT MED VEM?

Adam von Schéele, som är släktföreningens nuvarande ordförande, höll på släktmötet 1990 ett tal där han redovisade att släkterna Bergenheim och von Schéele hade ett avlägset släktskap långt innan det att tre syskonpar från Fjällaregården och Plönninge ingick äktenskap. Talet trycktes i Medlemsbladet Årg. 1, 1991 nr 1, s 12 – 16 och repriseras här med början på nästa sida.

Förhoppningsvis kan denna översikt var ett stöd vid läsningen.

Som redaktör för denna repris har jag i den löpande texten lagt till några förklaringar [inom hakparentes] och integrerat Adams källförteckning med hans fotnoter.

I inbjudan till fjolårets släktmöte skrev vår dåvarande sekreterare, Stig Bergenheim, bl.a. följande ord: ”många av oss är ju befryndade med varandra”. Detta är emellertid en sanning, som bör modifieras något, vilket jag i det följande skall visa.

Låt oss till att börja med i en hast förflytta oss 125 år bakåt i tiden, till 1860-talets Harplinge. Där beboddes och brukades sedan 1854 Fjellaregården av förre fanjunkaren Theodor Bergenheim. Bara tio minuters väg därifrån låg en annan gård, Plönninge, som sedan 1862 innehades av en annan gammal fanjunkare, Herman von Schéele. De båda männen var jämngamla, födda 1823, och bägge hade 1854 ingått äktenskap med drygt tio år yngre kvinnor. Dessutom förenades de av ett sällsamt intresse för jakt och skytte; Bergenheim var under många år en av de ledande inom Harplinge skarpskytteförening.¹ Ingen av dem var hallänning av födseln, ty von Schéele var född och uppvuxen i Södra Ljunga några mil väster om Växjö och Bergenheim såg först dagens ljus söder om Hallandsåsen, i Hov väster om Båstad. [*Erik Theodor Bergenheim föddes (1823-03-05) Västra Karups socken och inte i det intill liggande Hovs socken. Denna uppgift anges i den senare artikeln ”Våra Anor 1” i Medlemsbladet nr 1–2, 2004 (årg. 12)*] Båda hade följt såväl sin far som farfar i fotspåren, då de till en början valde den militära banan.²

Theodors far **Erik Gustaf** hette ursprungligen **Bergnhem**, men i samband med att en släkting till honom adlades i Finland 1812 med namnet Bergenheim tycks han ha antagit detta släktnamn. Han var visserligen född 1775 i Värmland, men kom redan som ung till Skåne, där han så småningom blev kvartermästare vid Skånska husarregementet. Bl.a. deltog han i slaget vid Leipzig. Han dog 1842.³

Hans far var också underofficer, fänrik närmare bestämt, och hette **Anders** (*1740 †1789), gift med en dotter till frälsefogden och inspektorn Gustaf Apelquist på Lökene utanför Kil. Anders blev faderlös redan vid knappt fyra års ålder, ty 1744 dog hans fader, kyrkoherden i Kila, **Håkan Bergnhem**, endast

¹ Von Schéele, Robert, *Minnen 1872–1959* [internpublikation], Göteborg 1950–61.s.5ff.; Harplinge hembygds- och fornminnesförening (utg.) *Harplinge, en bok om hembygden*, 2. Uppl. [1. uppl. Halmstad 1927] Halmstad 1970, s. 319 f.

² Elgenstierna, Gustaf, *Den introducerade svenska adelns ättartavlor, Stockholm 1925–36, ätten 2059 von Schéele (band VI)*; Södersten, H, *Stamtavla öfver släkten Bergenhem-Bergenheim*, Halmstad 1905; Bergenheim, Signe, *Släkterna Bergenheim-von Schéele* [internpublikation], Halmstad 1967.

³ *Stamtavla öfver släkten Bergnhem-Bergenheim*; Sjöberg, Kjell, *Ättartal*, [internpublikation], Ludvika 1986(?), s 31.

några och femtio år gammal. Tjänsten i Kila hade han tillträtt först året före sin död efter att i 28 år, varav de sista som komminister, gjort tjänst i den vittomfattande och svärbemästrade Dalby församling i norra Värmland.⁴

Denna församling var ingalunda lättskött. I sin utförliga ansökan till Kila pastorat skriver han om Dalby, att förs. ”sträcker sig emellan berg, fjäll och moras i längden till 7 och i bredden till 4 à 5 milar” och består till ”hälften av enfaldiga finnar, som här och där kringströdde i skogsmarken behöva åtminstone 2 gånger om året hemma i deras torp och hybblen [= *kyffan*] till deras kristendoms undervisning besökt varda, vilket giver enom själasörjare många långa, tröttsamma och hasardeliga resor”, och ”haver jag dock med tålmod låtit mig nöja med dess villkor utan jag någonsin, undantagandes år 1732, har begärt flytta min litzia [= *lilla*] herdebod och koja”, och icke sparat sig för sin hjords bästa, utan ”genom Guds nåd plöjt den åker, som en annan med mindre möda får harva”. Redan efter några månaders tjänstgöring har han funnit, att dryckenskapen är ”å denna orten utsägligt gångbar”. ”Uppå alla orter, som jag här i Värmland varit, har jag varken hört eller sett en sådan skam- och skändlig last så uppenbart och allmänt övas, som här hos en del” med allehanda synder i släptåg. Med nit bekämpade han det onda, icke blott genom förmaningar utan ock genom att ålägga sexmännen [= *socknens förtroendemän*] att var och en i sitt område övervaka och till sockenstämman anmäla förekommande oskick. I okunnigheten såg han roten till det onda. Att främja folkupplysningen gjorde han till en huvuduppgift. En av hans efterträdare, kh [= *kyrkoherden*] Edvard Widing, berättar, att Håkan Bergenhem i finnbygderna ”gick från pörte [= *hus utan skorsten men med eldstad*] till pörte, oftast på obanade stigar, mildals sträckor, predikande Guds ord för människor som föga höjde sig över hedningarnas ståndpunkt och varigenom hans ställning ibland dem närmade sig missionärens i ett hedniskt land.⁵

Under den korta tid, som han hann tjänstgöra i Kila var han emellertid bruten av sjukdom, och han hade möjligen även hemfallit till den last, som han så ivrigt bekämpat bland församlingsborna, fylleriet. I Dalby hade han efterträtt sin fader **Jakob** (*1665? †1726). Även denne tycks ha haft en viss dragning till flaskan. I varje fall var det så och så med hans plikttrogenhet. Redan innan han hade tillträtt som komminister i Dalby 1699, och ännu blott var sockenadjunkt i Ny, klagade församlingsborna på honom främst p.g.a.

⁴ *Stamtavla öfver släkten Bergenhem-Bergenheim*; Sjöberg, Kjell, *Ättartal*, [internpublikation], Ludvika 1986(?), s. 25–31; Edestam, Anders, *Karlstads stifts herdaminne från medeltiden till våra dagar, I-V + reg.*, Karlstad 1965–76, s. 164.

⁵ *Karlstads stifts herdaminne*, s. 164. Denna framställning bygger i sin tur på Domkapitlets i Karlstads stifts skrivelser (DKKM) 1741, Dalby ssp 1716 och E.Widing, ”Haquin Bergenheim, en kulturbärare från 1700-talet i Norra Wärmland”, i: *KSJ 1912*, s.26.

ofta förekommande mässfall. År 1697 hade i Dalby kyrka ingen gudstjänst hållits tre söndagar i rad, och den fjärde, då gudstjänst pålysts ”skedde dock ingen tjänst”. På samma sätt hände det midsommardagen 1708, då Jakob Bergenhem i stället för att hålla gudstjänsten rest till Höljes för att besöka de gamla där. Tidigare på året hade mässfall ägt rum både på fredagar och söndagar på grund av Jakob Bergenhems ”opasslighet”, varvid han försummat att ombesörja effektivt återbud. Prosten inskräper, att om Jakob Bergenhem på grund av sjukdom nödgas inställa gudstjänsten, måsta han skicka ”någon säker” person med återbud, ”på det församlingen icke måtte löpa fåfängt sin kyrkoväg”. Vidare påminnes han, att han icke finge bege sig åt annat håll, när en gudstjänst var utlyst, utan först hålla denna och därefter resa ”annorstädes, såframt icke dödsnöden är för hand och han hastigt fordras i sockenbud”.⁶

Jakob var ett av länsmanen **Daniel Bergenhems** (* senast 1640) åtta barn. Daniel hade studerat i Uppsala och sedan blivit utnämnd till länsman i Älvdal 1662, då han efterträdde sin svärfar. Han blev för en tid avsatt, men 1678 återinsattes han i tjänsten.⁷

Hans fader **Nils** (* omkr. 1600) var den förste som bar namnet **Bergenhem**. Olika traditioner finns angående namnets ursprung, en fråga som jag kanske får anledning till att återkomma till i ett annat sammanhang. 1637 blev han länsman i Fryksdalen. Hans levnadsbana fick ett hastigt slut, då han drunknade i trakten av Sunne.⁸

Nils föräldrar hette **Botolf** och **Anna**. Den senare var dotter till kyrkoherden i Älvdal (Ekshärad) **Erik Jonasson**, som enligt traditionen ska ha blivit 105 år gammal (*1483 †1588).⁹ Bland Eriks övriga barn märks hans två efterträdare i Älvdals pastorat, sönerna **Jonas**, som dog redan vid drygt 40 års ålder, och **Bengt** (1559–1634), som först var komminister i Älvdal i mer än tio år och därefter kyrkoherde därstädes i nästan fyrtio år. Båda bröderna återfinns bland Uppsala mötesbesluts undertecknare 1593.¹⁰ [*Vid detta tillfälle beslöts att Svenska kyrkan framgent skulle vara luthersk.*]

Bengts son **Jonas** var född omkring eller strax före sekelskiftet 1600 och kallades sig **Elfdalium**. Efter studier i Uppsala och vid diverse utländska universitet efterträdde han på församlingens enhälliga begäran sin fader 1634,

⁶ *Stamtavla öfver släkten Bergenhem-Bergeheim; Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 182 f. Bygger på *Dalby sockenstämmoprotokoll (ssp) 1697 1/5, 1708 20/3 och 29/9*. Det är Fryxell, Fredrik, *Wermländska anedokter*, [FFVA] som hävdar, att Bergeheim sökte tröst i flaskan.

⁷ *Stamtavla öfver släkten Bergenhem-Bergeheim; Sjöberg, K, Ättartal*, s.16.

⁸ *Stamtavla öfver släkten Bergenhem-Bergeheim; Sjöberg, K, Ättartal*, s.11.

⁹ *Stamtavla öfver släkten Bergenhem-Bergeheim; Sjöberg, K, Ättartal*, s. 10 f; *Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 149.

¹⁰ *Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 149 f.

även om fullmakten utställdes först 1639. Han erhöll prosttitel 1667 och avled efter en nära fyrtioårig kyrkoherdegärning 1673.¹¹

Han efterträddes av sonen **Bengt** (1635–1714) som kallade sig **Aurenius**.

Enligt F. Fryxell var han ”en allvarsam och myndig man men i sin myndighet nog påvisk, så att hans måg m:r Anders Piscator, som blev pastor i Älvdalen efter honom, ej vågade gå ifrån dörren, då prosten satt i sin stol i rummet. Hade ganska hetsigt sinne, att han en gång slog sin dotter med en stol, att hon hade men därav i all sin livstid. Han hade så mycken respekt av allmogen, att sedan han var död, då man utsatte hans contrefait [=porträtt], som var honom mycket likt, på vägen där folk gingo förbi, togo alla förbigående hatten av sig och bugade så länge contrefaitet kunde ses”. Fryxells omdöme bestyrkes till vissa delar av bevarade källor.¹²

I över fyrtio år var han kyrkoherde i Älvdal.

Bland hans barn, som kallade sig **Auré[e]n**, märks sonen **Jonas**, som var en av de tre präster, som skickades till Amerika av Karl XI.

Den 4 febr 1697 anträdde de tre prästerna resan från London på ett engelskt örlogsfartyg och ankom till Amerika den 3 juni efter en svår sjöresa. När Aurén fick höra om konungens död samma år, beslöt han stanna kvar i Amerika och begav sig ut på en missionsresa bland indianerna. År 1704 slöt han sig till en sekt, sabbatarianerna, som firade sabbaten på lördag. För att verka för deras sak utgav han på engelska en almanack med titeln Noahs Dove. Ett par år vistades han i Maryland och predikade för både svenskar och engelsmän. Slutligen blev han år 1706 präst i en något år tidigare bildad svensk församling, Racoon på New Jerseysidan av Delawarefloden (nu Swedesboro). Denna församling förestod han till sin död. Sina ”lördagsgriller” ville han inte överge men behöll dem för sig själv och undvek att väcka förargelse.¹³ Han avled redan 1713, inte ens femtio år fyllda.

En annan son var **Sven** (*1668 †1727 under pågående riksdag i Stockholm, där han representerade Jönköping i egenskap av dess borgmästare, ett ämbete, som han innehåft sedan 1711). Till 1716 hade han dessutom varit postmästare i staden. Vid hans hastiga frånfälle tog borgarståndets talman, hr borgmästaren Boström, initiativet att bland riksdagsledamöterna samla ihop pengar till hans begravning, då dödsfallet skett på främmande ort. Aurén tycks ha åtnjutit relativt

¹¹ *Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 150.

¹² *Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 150 f. Citatet bygger på FFVA.

¹³ *Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 152 f. Citatet bygger på Jacobsson, Nils, *Svenska öden vid Delaware, 1638-1831*, Stockholm 1938, s. 184 ff, s. 198, s. 221 ff.

stor aktning bland sina kollegor, varför han bl.a. ingick i sekreta utskottet 1719, 1723 och 1726.¹⁴

En dotter till Sven, **Ebba Maria**, gifte sig med Jönköpings stadssekreterare **Nils Kellander** (*1697), som tycks ha varit en duglig och omtyckt man, ty efter att ha tjänat staden i detta ämbete i nästan trettio år utnämndes han 1751, på borgerskapets närmast enhälliga rekommendation, av Kungl. Maj:t till borgmästare, en tjänst som han innehade till sin död tjugo år senare. I Jönköping stads historia omnämns han som den dugligaste borgmästare i staden under 1700-talet. Han försökte sig även på affärer, vilka dock inte fick samma framgångsrika förlopp som hans administrativa karriär.¹⁵ Det må kanske nämnas, att stadssekreterarens främsta uppgift var att skriva protokoll. Han var den ende av en stads tjänstemän, som tillsattes genom val. Stadssekreterarens ställning var, framförallt i de mindre städerna, ganska betydande, till viss del beroende på att hans utbildning ofta var likvärdig med borgmästarens.¹⁶

Sönerna **Nils** (1738–1809) och **Sven** (1727–1801) **Kellander**, båda militärer, blev 1772 resp. 1773 adlade med namnet **Mannerskants** för sina insatser, på gott och ont, vid Gustaf III:s statskupp. Sven uppnådde slutligen överstelöjtnants rang och var under en tid kommandant på Varbergs fästning. Han var i sitt första äktenskap gift med brukspatronen **Christian Schéeles** (1691–1750) yngsta dotter **Emerentia Elisabet** (1732–88). Deras dotter **Ebba Emerentia** (1756–1813) gifte sig 1780 med sin kusin, löjtnanten **Christan Carl von Schéele** (*1758). Denne gick några år efter giftermålet i preussisk tjänst och dog utrikes någon gång under 1790-talet.¹⁷

Sonen **Sven Götrik** (1781–1831), som växte upp hos sin morfar, följde dennes och faderns exempel och blev militär. Sedan han avancerat till kapten tog han 1815 avsked och slog sig ned i Södra Ljunga för att där bruka gården Näs. På denna föddes på julafton 1823 den yngste sonen **Herman Götrik Knut**, och därmed är cirkeln sluten. Vi är således alla släkt, även om den gemensamme anfadern, **Erik Jonasson** levde så långt tillbaka som på 1500-talet.

/ *Adam von Schéele, (Pl.X/Fj.IX)*

¹⁴ *Karlstads stifts herdaminne, II*, s. 153; Rystad, Göran – Sallnäs, Birger – Wessman, Lars. *Jönköpings stads historia, II*, s. 168f, 373 f; Borgaståndets riksdagsprotokoll, s. 235 (1727 19 april).

¹⁵ *Jönköpings stads historia, II*, s.330, 359 f.

¹⁶ Behre, Göran - Larsson, Lars-Olof, - Österberg, Eva, *Sveriges Historia 1521 – 1809, Stormaktsdröm och småstadsrealiteter*, Stockholm 1985, s. 214.

¹⁷ *Adelns ättartavlor, ätten no 2059 von Schéele*, (band VI); von Schéele, Robert, *Minnen*, s. 5, bil. efter s.4.

En repris ur Medlemsbladet:

GÅRDEN, SOCKNEN OCH BYGDEN¹

Under rubriken *Gården, socknen och bygden* är det min tanke, att vi i medlemsbladet med viss regelbundenhet ska presentera någon eller några platser och bygder med anknytning till gångna eller nu levande generationer av våra släkter. Det kan, som här nedan vara en så gott som uteslutande etymologisk härledning av namnen, men det kan också röra sig om en bredare historisk-etnologisk studie av t. ex en gård och dess brukare under en kortare eller längre period. Huvudsaken är att det är platsen, *orten*, som står i centrum och utgör den sammanbindande länken i studien. Alla bidrag under detta tema mottages tacksamt. Som sig bör inleds serien med hjälp av Harplinge.

1. Harplinge socken

Harplinge socken i *Halmstads härad* har hämtat sitt namn från kyrkbyn *Harplinge*, vilken omnämns första gången c:a 1300 [*Harpälyung*] i Kong Valdemars Jordebog. Sockennamnet finns belägg för 1349 [*Harpeliunge, Harpliunga*]. Sedan mitten av 1600-talet har formen *Harplinge* varit i stort sett allenarådande. Efterledet *-li[u]nge* är den fornhalländska varianten av ordet '*ljung, ljunghed*'. Förledets tolkning erbjuder större problem; möjligen är det en avledning av verbet *harpa* 'vara stel, styv mm'. Harplinge skulle i så fall kunna betyda ungefär '*den karga ljungheden*'.² Sägningen om att förledet skulle från en fru Harpa, som skulle ha låtit bygga den första kyrkan i socknen saknar vetenskaplig akribi.³

Harplinge prästgård, som omnämns första gången 1569, var i äldre belägen strax öster om klockaregården, på ett fält nedanför kyrkstillarna. 1865 uppfördes emellertid en ny prästgård vid västra gränsen av klockaregårdens ägor. Från 1866 beboddes denna av västmanlänningen, kyrkoherde **Lars Westerlund** (1804 – 76) och hans familj. Hans dotter **Hanna** gifte sig 1873 med den nyblivne änklungen **Theodor Bergenheim** (se nedan). Prosten Westerlund lät under sin tid uppföra ett prästgården tillhörigt mindre hus såsom flygelbyggnad i väster.⁴

¹ Artikeln är ursprungligen publicerad i det första numret av Medlemsbladet, 1991 /OPM.

² *Ortnamnen i Hallands län*, Del 1, Bebyggelsenämnden i Södra Halland. På offentligt uppdrag utg. av Kungl. ortnamnskommissionen genom Jöran Sahlgren. Lund, 1948, s. 115 f.

³ *Harplinge. En bok om hembygden* utgiven av Harplinge hembygds- och fornminnesförening. 2 uppl. [1 uppl. Halmstad 1927], Halmstad, 1970, s. 80.

⁴ *Ortnamnen i Hallands län*, 1, s. 116; *Harplinge*, s. 90.

Plönninge, ½ mantal frälse, som mellan åren 1862 och 1907 brukades av **Herman von Schéele** (1823 – 75) och hans äldste son **Henri** (1855 - 1909), är känt sedan 1470 [*Ploning*]. Formen *Plönninge* möter oss tidigast 1645. Namnet betyder troligen helt enkelt 'plöjning'.⁵

Fjällaregården utgjorde ett mantal frälse. Den innehades 1854 till 1893 av **Theodor Bergenheim** (1823 – 1903). Under de senare åren var emellertid jordbruket utarrenderat. Den äldsta nedteckningen av namnet härrör från 1646 [*Fijälleg.*]. Förledet är möjligen genitiv av den fornhalländska ordet *fjülder* 'urfjäll, utäng'. Betydelsen är således 'utängsgården'.⁶

Skintaby Dränggård är känd sedan 1645 [*Skintabȳ Drengæg.*] men namnet *Skintaby* finns dokumenterat sedan 1447 [*Skymtäby*]. Etymologin är i detta fall rätt intressant: Förledet är sannolikt genitiv singularis av ånamnet *Skintan*. Detta vattendrag rinner förbi byn. Namnet *Skintan* är i sin tur bildat av den fornhalländska *skinta* 'torr, mager, kal terräng, sandhed'. Skintaby skulle därmed betyda ungefär 'byn vid ån på sandheden'.⁷

Dränggård brukades under några decennier kring 1800-talets mitt av Theodor Bergenheims svärfar, **Anders Nilsson** (1803 – 81) [OPM: *Anders Nilsson var far till (Johanna) Petronella Andersdotter, Erik Theodor Bergenheims första hustru.*] Denna ansågs mycket förmögen. Vid lantmätarens av det laga skiftet påkallade besök i Harplinge 1843 var Dränggård en av endast två gårdar som ansågs kunna ifrågakomma som bostad för honom.⁸ Det kan även nämnas att Dränggård före husbehovsbränningens upphörande på 1850-talet var en av de gårdar i Harplinge, där det förekom brännvinsbränning. Denna verksamhet krävde en hel del arbete och stor noggrannhet, vilket är en av förklaringarna till bränningen trots dåtidens, med dagens mått mätt, stora alkoholkonsumtion, inte på långt när förekom i varje hem. Det allra största bränneriet i Harplinge låg annars i Plönninge, så då ägdes av familjen Gyllenhammar. Omkring 1850 såldes brännvinet för ett pris av 3 daler (= 50 öre) kannan på Halmstads torg.⁹

/ Adam von Schéele, (Pl.X/Fj.IX)

⁵ *Ortnamnen i Hallands län*, 1, s.119.

⁶ *Ortnamnen i Hallands län*, 1, s.115.

⁷ *Ortnamnen i Hallands län*, 1, s.119 f.

⁸ *Harplinge*, s. 77.

⁹ *Harplinge*, s. 224.

VAD HÄNDE ANDERS BERGENHEIM?

Sju av Theodor Bergenheims första åtta barn utvandrade till USA under 1880-talet. Anders som endast var 18-år – en pojke i våra ögon – var den som, 1882, först av syskonen, reste till U.S.A. där han snart hamnade i Kalifornien.¹

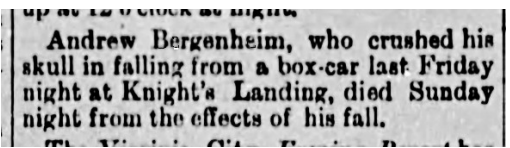
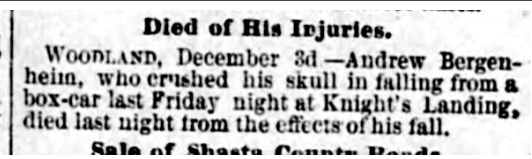
Större delen av sin tid och fram till sin död vid 24 års ålder arbetade Anders som fåraherde åt bonden John Henry Brockman, i South Butte, Sutter County. Sutter County ligger nordost om San Fransisco och öster om Sonoma County. South Butte är en höjd på omkring 630 meter, i området Sutter Buttes, en grupp eroderade vulkaner i bergskedjan Sierra Nevada.

Anders tillbringade mycket tid i bergen i Kalifornien och Oregon och vakade över fåren tillsammans med bara sin hund och sitt gevär. I ensamheten skrev han brev till sin äldsta syster, Euphrosyne, hemma i Sverige. Han skrev även brev till sina föräldrar. En del av dessa brev postades aldrig och hittades efter hans död, som ett slags dagbok. Det är intressant läsning om en ung mans tankar och liv i vildmarken och ensamheten

Jag har sökt information om Anders död. I släktens historia står det att han dog den 2 november 1888 utanför San Fransisco.² Men mina efterforskningar visar att denna uppgift inte är korrekt.

Fem av Anders (i USA kallad Andrew) sex helsyskon hade, som nämnts, också emigrerat till Amerika. När Anders dog bodde hans bröder Gottfrid och Victor (min farfar), Erik och deras systrar Therése och Pamela alla i Kalifornien. Det som egentligen hände när Anders dog var troligen lite dunkelt för syskonen. Det är åtminstone mitt intryck, eftersom min farfar Viktor i ett brev till hemmet i Sverige 1906 skrev: ”*Jag vill fortfarande veta vad som hände när Anders dog.*”

Det som hände är att han fredagen den 30 november 1888 föll från en boskapsvagn vid järnvägen i Knight's Landing och krossade skallen. Han dog inte omedelbart, utan levde i två dagar och dog söndagen den 2 december 1888.

 <p><i>The Sacramento Bee, 4 December 1888</i></p>	 <p><i>The Record-Union, 4 December 1888.</i></p>
---	---

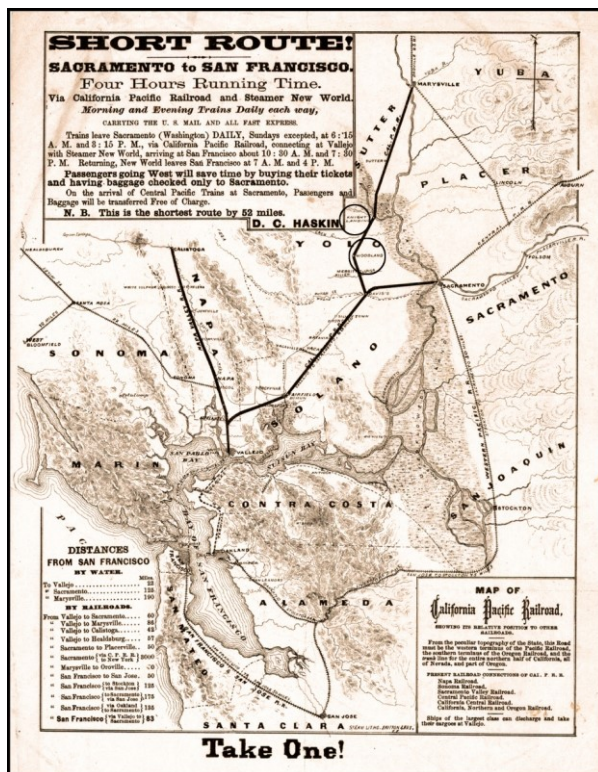
¹ Se närmare redovisning av deras äventyr i Ingmar Nissens artikel ”Fjällaregårdens Bergenheimare i USA” publicerad i Medlemsbladet nr 2, 2020, årg. 20.

² Så står det, till exempel, både i ”Stamtavla över släkten Bergenhem- Bergenheim” och i Astrid Bergenheims ”Fortsättning av släkten Bergenheim beträffande fanjunkare Erik Theodor Bergenheims (född 5/3 1823 – död 4/3 1903) efterkommande generationer”, liksom även i ”Våra Anor 1” i Medlemsbladet nr 1–2, 2004 (årg. 12).

Detta följer av två liknande notiser i två lokala Sacramento-tidningar. Eftersom Anders levde i två dagar efter olyckan vid järnvägen frågar man sig var han vårdades? Inte alls? I ett sjukhus? Lokalt i Knight's Landing eller i Sacramento eller i närbelägna Woodland?

Tidningsnotiserna ger inget säkert besked, även om The Record-Union tycks hänvisa till Woodland – och uppger att informationen härrör från den 3 december – som sin källa. Kan det finnas några register över denna händelse hos polisen eller arkiv efter South Pacific Railway?

Jag antar att olyckan hände medan han reste med fåren för att sälja dem på någon marknad. Förmodligen genom Sacramento och San Francisco, men jag vet inte. Trots många kontakter med de lokala kommunerna i området har jag inte fått fram någon mer information.

Karta från 1869 som visar järnvägsrutten för South Pacific Railroad bland annat från Sutter till San Fransisco. Knight's Landing och Woodland är inringade. Även Sonoma syns på kartan.

transporterade får med järnvägen eftersom han föll från en boskapsvagn (boxcar).

/ Kvissleby i februari 2022, Ingmar Nissen, (Fj.VI)

En annan fråga är: Var är Anders begravd? Jag har inte hittat någon information om det. Hans chef, John Henry Brockman, bodde i South Butte och är begravd tillsammans med sina familjemedlemmar på Sutterkyrkogården. Anders bodde hos dem vid de få tillfällen när han inte var i bergen med fåren. Kan han ha blivit begravd i Knight's Landing eller i Sacramento eller i South Butte? Så här långt har jag inte funnit vare sig en dödsattest eller en uppgift om var han är begravd. Ingen av kommunerna i området har någon registrerad dödsattest eller registrerad begravning för honom.

Men säkert är i alla fall att han avled 2 december 1888 och att olyckan hände i Knight's Landing troligen i samband med att han

KONTAKTUPPGIFTER

Styrelsen:

Adam von Schéele (Pl.X/Fj.IX): Djurgårdsgatan 10, 414 62 Göteborg,
0705 38 68 89 adam.von.scheele@history.gu.se

Hans Bergenheim (Fj.X): Norra Liden 7, 411 18 Göteborg, 0702 68 67 10
hans_bergenheim@telia.com (Obs, 1 st "understreck" mellan för- och efternamn)

Maria Lindqvist (Fj.VIII): Norra Liden 25, 411 18 Göteborg, 0703 79 16 21
maria__bostrom@hotmail.com (Obs, 2 st "understreck" mellan för- och efternamn)

Henrik von Schéele (Pl.X/Fj.IX): Förtroligheten 24, 412 70 Göteborg,
0704 55 65 87 henrikvscheele@gmail.com

Hermine von Schéele (Pl.I): Borgärdesvägen 7A, 790 23 Svärdsjö,
0705 08 57 70 hermine.vonscheele@gmail.com

AnnaKarin Zetterberg (Pl.X/Fj.IX): AnnaKarin Zetterberg (Pl.X/Fj.IX):
Regeringsgatan 85A, 11139 Stockholm,
0707 98 83 46 annakarinzetterberg55@gmail.com

Claes von Schéele (Pl.I): Janne Petters väg 5, 263 76 Nyhamnsläge,
0727 14 12 13 claesvonscheele@outlook.com

Nina Stenby (Pl.I): Mattsons väg 5, 386 93 Färjestaden, 0734 21 37 11
ninastenby@gmail.com

Eddy Bergenheim (Fj.XI), Morkullegatan 14A, 426 69 Västra Frölunda,
0706 92 19 78 eddy.bergenheim@gmail.com

Senior rådgivare till styrelsen: Margareta Johansson (Fj.I): Dotetorpsvägen 238,
439 51 Åsa, 0705 364576

REDAKTÖR för medlemsbladet är: Olle-Petter Melin (Pl.X/Fj.IX),
Smultronvägen 20, 186 45 Vallentuna, 070 699 76 16, opmelin@gmail.com

Föreningens hemsida hittas på adressen: www.scheelebergenheim.org

Föreningens Facebooksida heter: Släktföreningen von Schéele-Bergenheim

Det går även att mejla till föreningens mejladress:

scheelebergenheim@gmail.com (denna mejllåda kollas dock inte regelbundet.)